

Ο 20ός αιώνας ήταν, και το απέδειξε εμπράκτως, δίσεκτος: Με σεισμούς λοιμούς, καταποντισμούς και τους μοναδικούς δύο παγκόσμιους πολέμους να έχουν γίνει στα δικά του χρόνια. Ήταν ο μόνος δίσεκτος στη μέση επτά «φυσιολογικών» αιώνων, ανάμεσα στους οποίους και ο 21^{ος}.

Δίσεκτοι είναι οι «επαιώνιοι» χρόνοι, των οποίων ο Φεβρουάριος έχει 29 μέρες. Και ο Φεβρουάριος του 2000 (τελευταίος του 20ού αιώνα) είχε 29 ημέρες, αντίθετα με το 1900 και το 2100, που έχουν τον δεύτερό τους μήνα κανονικό «Κουτσοφλέβαρο». Επειδή δίσεκτοι αιώνες είναι αυτοί, των οποίων ο αριθμός ετών διαιρείται ακριβώς με το 400. Και το 2000 όντως διαιρείται.

Είναι η απαραίτητη διορθωτική παρέμβαση στη μέτρηση του χρόνου, για να μη φθάσει κάποτε η στιγμή να λέμε ότι έχουμε Αύγουστο και στην Πάρνηθα να χιονίζει. Κάτι που σίγουρα θα συνέβαινε, αν μέναμε στα παλιά, επειδή και μόνον οι αρχαίοι Αιγύπτιοι αδιαφόρησαν εξοργιστικά και δεν φρόντισαν έγκαιρα να διορθώσουν τα πράγματα, ώστε τουλάχιστον ν' αποφεύγαμε τους καβγάδες και το σχίσμα των παλαιοημερολογιτών.

Πρακτικοί άνθρωποι οι αρχαίοι Αιγύπτιοι ιερείς κρατούσαν για τον εαυτό τους τις μελέτες, τα πορίσματα και τα συμπεράσματα από τις παρατηρήσεις τους πάνω στην κίνηση των πλανητών αλλά εφάρμοσαν πρώτοι ένα καθ' όλα άψογο ημερολόγιο, με βάση τις φουσκοκεριές του Νείλου, ώστε αστρονομία και ποταμός να καθορίζουν τις προθεσμίες καταβολής των φόρων στους θεούς, με φυσικούς διαχειριστές τους επί Γης εκπροσώπους τους, μέλη του ιερατείου.

Το αρχαίο αιγυπτιακό ημερολόγιο διέθετε τρεις εποχές με τέσσερις μήνες καθεμιά τους. Η πρώτη εποχή ήταν αυτή, κατά την οποία ο Νείλος πλημμύριζε. Διαρκούσε ώσπου ν' αποσυρθούν τα νερά και ν' αφήσουν στα χωράφια την πολύτιμη μαύρη λάσπη. Ακολουθούσε η εποχή των καλλιεργειών. Κι έπειτα, ερχόταν η τρίτη και τελευταία εποχή, αυτή της συγκομιδής και της καταβολής των φόρων, οι οποίοι είχαν προκαθοριστεί με βάση τα «νειλόμετρα»: Κλασικό νειλόμετρο υπήρχε στον ναό του θεού Κροκόδειλου που κτίστηκε επί Πτολεμαίων στο Κομόμπο. Είναι ένα πηγάδι με ραβδώσεις, που φιλοξενούσε τους ιερούς κροκόδειλους και ταυτόχρονα φανέρωνε το ύψος της στάθμης του ποταμού, άρα και την ποσότητα της μαύρης λάσπης που εναπέθετε στα χωράφια. Προϋπολόγιζαν έτσι την ποσότητα της παραγωγής και καθόριζαν τον φόρο.

Πρωτοχρονιά για τους αρχαίους Αιγύπτιους ήταν η μέρα που ο Σείριος ανέτελλε ταυτόχρονα με τον Ήλιο. Με τον κάθε μήνα να έχει τριάντα μέρες για να συμβαδίζει με το φεγγάρι (29,5 μέρες ο σεληνιακός μήνας) και ν' απεικονίζεται στην ιερογλυφική γραφή με το σχήμα του μισοφέγγαρου και δίπλα του ένα αστεράκι. Κι επειδή οι εποχές με τον ήλιο συμβαδίζουν και όχι με το φεγγάρι, στο τέλος του δωδέκατου μήνα πρόσθεταν άλλες πέντε μέρες και ξεμπερδεύαν.

Για το μέτρημα της ώρας, οι Αιγύπτιοι χρησιμοποιούσαν την κλεψύδρα, την οποία υποτίθεται ότι ανακάλυψε ο θεός της Δικαιοσύνης, ο Θωθ που συνεργάστηκε με τον Όσιρη σε μια γιγάντια προσπάθεια να εκπολιτίσουν τους ανθρώπους. Το αρχαιότερο όμως γνωστό στον κόσμο ρολόι βρίσκεται στο μουσείο του Βερολίνου, είναι αιγυπτιακό και χρονολογείται ότι ανήκει στην εποχή της βασίλισσας Χασεπσούτ και του Φαραώ Θούθμωση Γ' (1505 - 1350 π. Χ.). Πρόκειται για μια ξύλινη σφαίρα εκτεθειμένη στον ήλιο και χωρισμένη σε έξι τμήματα (έξι ώρες) με ένα ραβδί κατάλληλα τοποθετημένο. Ανάλογα με το τμήμα στο οποίο έπεφτε η σκιά του ραβδιού, γνώριζαν, ποια ώρα ήταν. Μετρούσαν είτε με βάση την ανατολή του ήλιου είτε ξεκινώντας από το μεσημέρι.

Στην αρχή, ούτε οι Αιγύπτιοι ούτε οι Κινέζοι που επίσης διέθεταν ημερολόγιο από τους πριν από το 2000 π. Χ. χρόνους ούτε άλλος κανένας ενδιαφέρθηκε να βάλει μια σειρά στις χρονιές και να τις μετρά, από κάπου ξεκινώντας. Όταν κάποτε αποφάσισαν ν' αρχίσουν το μέτρημα, προσπάθησαν να βρουν ποιος Φαραώ διαδέχθηκε ποιον, πόσο έμεινε στην εξουσία κ.λπ. Δημιουργήθηκε «μπάχαλο» που ακόμα μπερδεύει τους επιστήμονες. Στον ελληνικό χώρο, το μέτρημα ξεκίνησε κάπως αυθαίρετα με την αρίθμηση των Ολυμπιάδων, τοποθετώντας την πρώτη σε μια εποχή 776 χρόνια π. Χ. Για να προσδιορίσουν πότε έγινε κάτι, έλεγαν π.χ. «τον τάδε χρόνο μετά την δεινά Ολυμπιάδα». Οι Αθηναίοι μετρούσαν από το 753 π. Χ., χρονιά που ανέλαβε ο πρώτος άρχοντας με δεκαετή θητεία. Μετά, όριζαν τη χρονιά με βάση το όνομα του πρώτου από τους εννιά άρχοντες που διοικούσαν την πόλη και που γι' αυτό ονομαζόταν «επώνυμος».

Ο χρόνος, στην Αθήνα, χωριζόταν σε δώδεκα σεληνιακούς μήνες. Κι επειδή ο σεληνιακός μήνας διαρκεί 29,5 μέρες, βόλεψαν την κατάσταση βάζοντας τους μονούς μήνες να έχουν τριάντα ημέρες και τους ζυγούς 29. Έτσι, υπήρχαν οι εξής μήνες:

1ος Εκατομβαιών (30 μέρες), περίπου ο σημερινός Ιούλιος.

2ος Μεταγειτνιών (29), περίπου ο σημερινός Αύγουστος.

3ος Βοηδρομιών (30), περίπου ο σημερινός Σεπτέμβριος.

4ος Πυανεσιών (29), τέλη Σεπτεμβρίου με τέλη Οκτωβρίου. Την έβδομη μέρα του μήνα αυτού τελούσαν τα «Πυανέψια», μια αγροτική γιορτή προς τιμή του Απόλλωνα.

5ος Μαιμακτηριών (30), τέλη Οκτωβρίου με τέλη Νοεμβρίου. Τον μήνα αυτόν τελούσαν τα «Μαιμακτήρια», γιορτές προς τιμή του Μαιμάκτου Διός που τaráζει τον ουρανό προαναγγέλλοντας την έλευση του χειμώνα.

6ος Ποσειδεών (29), περίπου στα όρια του σημερινού Δεκεμβρίου.

7ος Γαμηλιών (30), περίπου Ιανουάριος. Ήταν ο ιερός μήνας της Ήρας κι αυτός που προτιμιόταν από τους μελλόνυμφους για τους γάμους.

8ος Ανθεστηριών (29), περίπου Φεβρουάριος με μέσα Μαρτίου.

9ος Ελαφηβολιών (30), μέσα Μαρτίου με μέσα Απριλίου. Συνέπιπτε με μια γιορτή θυσίας ελαφιών και με τα Μεγάλα Διονύσια.

10ος Μουνυχιών (29), μέσα Απριλίου με μέσα Μαΐου. Την 16η μέρα τελούσαν τα «Μουνίχια», γιορτή προς τιμή της Άρτεμης που «φώτισε τους Αθηναίους ως πανσέληνος κατά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας» (Μουνιχία, η περιοχή του Πειραιά που υποτίθεται ότι ιδρύθηκε από τον Θράκα ήρωα Μούνιχο).

11ος Θαργηλιών (30), περίπου Μάιος. Την 6^η και 7^η μέρα τελούσαν τα «Θαργήλια», τη γιορτή των γενεθλιών του Απόλλωνα και της Άρτεμης με καθαρμό πόλης και λιθοβολισμό δύο καταδικασμένων σε θάνατο κακούργων.

12ος Σκιρροφοριών (29), περίπου ο σημερινός Ιούνιος.

Με όλα αυτά, όμως, η χρονιά στην αρχαία Αθήνα μετρούσε 354 μέρες αντί για τις 365 του ηλιακού έτους. Για να κλείσουν το χάσμα, κάθε δυο χρόνια πρόσθεταν κι έναν 13ο μήνα, που ονομαζόταν Ποσειδεών Β' και διαρκούσε 22 ημέρες. Και πάλι όμως προέκυπτε αναντιστοιχία με την πραγματικότητα, οπότε, γύρω στην εποχή των περσικών πολέμων, κατασκεύασαν κύκλους οχτώ ετών με εμβόλιμους μήνες, που όμως προκαλούσαν πονοκέφαλο στους μη ειδικούς. Στην εποχή του Περικλή, ο Μέτων (γιατρός, γεωμέτρης, αρχιτέκτονας κι αστρονόμος) ανέλαβε να διορθώσει την κατάσταση φτιάχνοντας κύκλους των 19 χρόνων, στο τέλος των οποίων συνέπιπταν οι σεληνιακές και οι ηλιακές χρονιές. Νέα διόρθωση έγινε, έναν αιώνα αργότερα, από τον Κάλιππο τον Κυζικηνό.

Οι Ρωμαίοι είχαν το δικό τους ημερολόγιο, με τον χρόνο να διαρκεί 304 μέρες. Όταν είδαν ότι κάτι δεν πάει καλά, εναρμονίστηκαν με το αιγυπτιακό. Οι Αιγύπτιοι όμως αδιαφόρησαν για το γεγονός ότι, με βάση την κίνηση των πλανητών, ο χρόνος διαρκεί 365 ημέρες και έξι ώρες. Για αιώνες τον μετρούσαν χωρίς να λογαριάζουν το εξάωρο που περίσσευε. Στα 46 π. Χ., άλλα έλεγε το ημερολόγιο κι άλλα μαρτυρούσαν οι εποχές. Ήταν πια, το σωτήριο έτος 708 από την κτήση της Ρώμης. Ο ισχυρός άνδρας της εποχής, ο Ιούλιος Καίσαρας, το διαπίστωσε και διέταξε τους Έλληνες αστρονόμους της Αλεξάνδρειας να διορθώσουν το λάθος. Τη δουλειά ανέλαβε ο επιφανής Αλεξανδρινός Σωσιγένης που δημιούργησε αυτό, το οποίο ονομάζουμε «Ιουλιανό ημερολόγιο»: Καθιέρωσε το έτος των 365 ημερών με μια πρόσθετη ημέρα κάθε τέσσερα χρόνια. Είναι η «δισεκτη» χρονιά με τον Φεβρουάριο να αριθμεί 29 μέρες.

Έτσι όμως, κάθε 128 χρόνια, το έτος ήταν μεγαλύτερο από το κανονικό κατά μία ημέρα. Με αποτέλεσμα, στα 1582, να υπάρχει καθυστέρηση δέκα ημερών. Ο τότε πάπας, Γρηγόριος ΙΓ', το εναρμόνισε με την πραγματικότητα, θεσπίζοντας να μην είναι δισεκτα χρόνια (να μην έχουν 29^η μέρα τον Φεβρουάριο) τα «επαιώνια» που δεν διαιρούνται με το 400. Έτσι, στα 1900 δεν υπήρξε 29 Φεβρουαρίου, ενώ το 2000 υπήρξε.

Η παπική βούλα εκδόθηκε στις 24 Φεβρουαρίου 1582 και το νέο ημερολόγιο ίσχυσε από τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου, όταν την 4^η του μήνα ακολούθησε η 15^η. Ονομάστηκε γρηγοριανό και έχει λάθος μια μέρα κάθε 4.000 χρόνια. Και για να εφαρμοστεί σε παγκόσμια έκταση, χρειάστηκε να χυθεί πολύ μελάνι, αν όχι και αίμα.

Οι μωαμεθανοί, για παράδειγμα, έχουν το δικό τους, που ξεκινά από τις 22 Ιουλίου του 622 (μ. Χ.), μέρα που ο Μωάμεθ έφυγε από την Μέκκα και πήγε στη Μεδίνα (Εγίρα). Η χρονιά τους έχει δώδεκα σεληνιακούς μήνες και διαρκεί 354 μέρες. Η επαναστατημένη το 1789 Γαλλία χρησιμοποίησε το βραχύβιο δικό της ημερολόγιο, με τις 22 Σεπτεμβρίου του 1792 πρώτη μέρα της νέας χρονολόγησης (1 Βεντεμιέρ, 1^{ου} χρόνου) της Γαλλικής Δημοκρατίας. Ο χρόνος χωριζόταν σε 12 μήνες. Κάθε μήνας σε τρία δεκαήμερα, με εξαίρεση το τελευταίο τμήμα του 12ου μήνα, που είχε 12 ή 16 (τα δίσεχτα χρόνια) μέρες.

Τελικά, το γρηγοριανό επικράτησε παντού κι αυτό ακολουθούμε. Στην Ελλάδα, εφαρμόστηκε το 1923, όταν την 16^η Φεβρουαρίου ακολούθησε η 1^η Μαρτίου, καθώς η χώρα ήταν από τις τελευταίες, στον κόσμο, που εναρμονίστηκαν. Το επέβαλε η επανάσταση του Πλαστήρα, χωρίς η Εκκλησία ν' ακολουθήσει αμέσως. Έτσι, όταν όλα τα ημερολόγια έγραφαν 29 Φεβρουαρίου του 1924, για την Εκκλησία της Ελλάδας ο μήνας είχε 16. Η ελληνική Εκκλησία το εφάρμοσε από τις 23 Μαρτίου 1924, προκαλώντας το σχίσμα των παλαιοημερολογιτών που ακόμα πάνε 13 μέρες πίσω.

(protagon.gr, 28.2.2016)